

INFORMATION TECHNOLOGIES AS A GUIDE TO THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE CONTEXT OF PRIMARY SCHOOL REFORM IN UKRAINE

Yulya Makhnovets

Senior lecturer at the Department of Philosophy and Adult Education, postgraduate,
State Higher Education Institution "University of Educational Management",
52 A, Sichovykh Striltsiv Str., Kyiv, 04053, Ukraine

Інформаційні технології як засіб професійного розвитку вчителів початкової школи в умовах реформування початкової школи в Україні

Юлія Махновець

Державний заклад вищої освіти "Університет менеджменту освіти",
вул. Січових Стрільців, 52 А, Київ, 04053, Україна

Abstract. The article considers the essence and content of information technology as a means of professional development of primary school teachers in the conditions of primary school reform in Ukraine. The goals, ways and prospects of using information technologies in primary school are outlined. It is proposed to create appropriate pedagogical conditions for the professional training of primary school teachers in the use of information technology in the centers of professional development of teachers. The directions of using information technologies in the conditions of reforming the primary school of Ukraine are determined: digital competence as a key priority – continuity of formation of this quality of teachers and applicants in joint activities; development of web databases to help teachers; innovative content and new teaching methods – development of methodical web libraries and giving teachers free access to them; opportunity to create an individual trajectory of professional development – creating web resources where primary school teachers can get free access to the advice of methodologists / consultants of professional development centers for teachers and, if necessary, receive training in a webinar format., opportunity to study at home – creation and implementation of adaptive e-platforms for this form of learning; updated system of quality control of education– development of web tools with free access for teachers to monitor and evaluate applicants achievement; updated system of motivation for teachers – competitions, implementation of incentive measure, application of material rewards, which depend on the level of digital competencies; prevention and protection of primary school applicants from IT crimes, the impact of IT on human health – the creation of appropriate electronic educational resources, conversations, watching thematic videos, etc.; pedagogical diagnostics of professional development of primary school teachers.

Виклики, що постали перед освітньою системою України, зумовлені пандемією COVID-19, вимагають від усіх учасників освітнього процесу взаємодії та співпраці, а також відповідної інформаційно-технологічної підготовки для здійснення якісної освіти в цілому. Оновлюється сутність, зміст, методологія, технології роботи з учителями початкової школи, зумовлені запровадженням Концепції Нової української школи та відповідно зміною інноваційних підходів до професійного розвитку учителів у контексті реформування початкової школи України.

Концепцією Нової української школи (НУШ) передбачено наскрізне застосування інформаційних технологій (ІТ) в освітньому процесі, що, сьогодні, в період постійних вимушених перерв у навчанні, має стати одним із основних інструментів

забезпечення успіху НУШ. Упровадження ІТ в освітню галузь вже зараз має перейти від одноразових проєктів до системного процесу, який охопить всі види діяльності закладів освіти. Тим більше, що ІТ суттєво розширюють можливості вчителя, оптимізуючи управлінські процеси, відповідно здійснюючи позитивний вплив на формування важливих для цифрового століття цифрових компетентностей [7, с. 8].

Проблемі інформаційних технологій як засобу професійного розвитку педагогічних працівників приділяли досить значну увагу такі дослідники, як А. Андрюшак, В. Биков, О. Бондаренко, Б. Бочаров, А. Гуржій, М. Жалдак, Ю. Завалевський, Л. Карташова, К. Колос, В. Олійник, Л. Покроєва, О. Самойленко, О. Спірін та ін. Ці науковці досліджували значення та роль новітніх технологій

в освітньому процесі, психолого-педагогічні основи впровадження ІТ у сферу освіти, науково-методичні засади ІТ-підготовки педагогів та використання ІТ у системі післядипломної освіти.

Однак, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених проблемі інформаційних технологій як засобу професійного розвитку педагогічних працівників, деякі з них потребують уточнення та більш детального вивчення. Особливо це стосується проблеми інформаційних технологій як засобу професійного розвитку вчителів початкової школи в умовах реформування початкової школи України.

Мета статті – визначити сутність та зміст інформаційних технологій як засобу професійного розвитку вчителів початкової школи, окреслити цілі, шляхи та перспективи використання інформаційних технологій в умовах реформування початкової школи України.

Важливим є те, що в основу змісту процесу реформування початкової школи закладено практичне використання ІТ в технологічному, операційному чи побутовому сенсі. Це сприятиме оволодінню вчителем початкової школи очікуваних результатів, передбачених змістом Державного стандарту. Застосування ІТ означає, що отримання знань, умінь і навичок відбувається виключно в інтерактивній, пізнавальній чи предметно-перетворювальній діяльності. Новий Стандарт початкової освіти спрямовується на результат навчання. У педагогів з'являється свобода у відборі і конструюванні змісту, методів, засобів та технологій навчання для досягнення ефективних результатів, що окреслені в цьому документі. Державний стандарт початкової освіти допускає конструювання вчителем індивідуальної освітньої траєкторії для всіх здобувачів освіти та для кожного здобувача освіти окремо.

У використанні ІТ в освітньому процесі початкової школи важливою є не лише здатність застосовувати отримані знання, але й здатність застосовувати ІТ в повсякденному житті. Тому, з методичних позицій, формування у здобувачів освіти здатності діяти має випереджати процес накопичення ними будь-яких знань. Адже саме через практичну діяльність із використанням ІТ, реалізується індивідуальність особистості здобувача освіти – отримані знання для різних здобувачів освіти можуть мати різний об'єм або рівень складності.

Тобто практичні завдання, навколо яких структурується освітній процес у початковій школі, мають бути значимими для особистості здобувача освіти і, водночас, актуальними для формування їх ключових компетентностей, що відображені у змісті Державного стандарту [4]. Для їх розв'язання вчителю початкової школи необхідно планувати освітній процес не лише на конкретні передбачувані результати, але й зважати на контекстне оточення, у якому перебуває здобувач освіти, спрямовувати зміст навчальної роботи на формування компетентностей, в тому числі й цифрових, рівень яких є характерним для цього

вікового періоду, та виконання відповідних практичних завдань, що пов'язані з його особистим побутом тощо.

Зазначене обумовлюється ще й тим, що діяльнісний або компетентнісний підходи у початковій школі перед методикою використання ІТ ставлять нові завдання, які стосуються цілей і мети освітнього процесу, формування здатності застосовувати отримані ІТ-знання у конкретних практичних ситуаціях, які є актуальними для здобувачів освіти.

Отже, використання ІТ значно підвищує якість навчання, але виявлено ряд проблем:

- недостатнє матеріально-технічне та науково-методичне забезпечення початкової школи;
- недостатньо розроблені методики використання ІТ в освітньому процесі під час вивчення усіх навчальних дисциплін початкової школи;
- недостатня професійна підготовка вчителів початкової школи до використання в освітньому процесі засобів ІТ;
- відсутність у вчителів початкової школи професійної мотивації щодо використання ІТ.

Однак, зазначене спонукало, спираючись на аналітичний огляд досвіду впровадження ІТ в освітній процес закладів освіти України та різних зарубіжних країн, до виокремлення подальших перспектив цього процесу в початковій школі.

Використання інформаційних технологій в умовах реформування початкової школи України безпосередньо позитивно впливатиме на розвиток таких складників освітнього процесу: методичного, психолого-педагогічного, організаційного, якщо будуть враховані окреслені нижче аспекти.

Так, у розвитку методичного складника впровадження ІТ убачаємо, що ключовими стануть такі позиції:

- пріоритетність особистісного та індивідуального підходів;
- спрямованість на використання вільного та відкритого програмного забезпечення, їх адаптація до вимог та потреб початкової школи;
- упровадження експериментальних методик використання предметно спрямованих електронних освітніх ресурсів;
- активне залучення хмаро зорієнтованих ІТ навчання.

У розвитку психолого-педагогічного складника використання ІТ убачаємо, що ключовими стануть такі позиції:

- гнучкість процесу навчання;
- самоосвітня діяльність;
- домінуюча роль здобувача освіти як шукача інформації;
- унікальність індивідуальних траєкторій навчання;
- формування критичного та творчого мислення особистості;
- оцінювання не тільки отриманих результатів навчання, а також і освітнього процесу.

У розвитку організаційного складника

використання ІТ переважатиме:

- змішане навчання – застосування електронних платформ для очної та дистанційної форми;
- збільшення частки неформального навчання – домашнього, індивідуального тощо;
- урахування особистісних потреб кожного здобувача освіти;
- зміна сутності освітньої діяльності здобувачів освіти – від рутинної до більш творчої;
- навчальні завдання будуть характеризуватися високою варіативністю;
- впровадження короткострокових програм дистанційного навчання (дистанційних курсів) для здобувачів освіти, які вимушені робити перерви в очному навчанні.

Отже, використання ІТ в початковій школі в перспективі дасть змогу здобувачам освіти ефективно та інтенсивно навчатися, розвивати особисті природні здібності, збагачувати свій досвід і отримувати від навчання задоволення.

Зрозуміло, що ефективність і потужність впливу на емоції і свідомість здобувачів освіти досить істотно залежить від компетентностей, стилю та ІТ-підготовленості вчителя початкової школи.

Проте, слід зауважити, що освітній процес із використанням ІТ вимагає додаткової підготовки учителя початкової школи – потрібно більше зусиль і часу на такий вид діяльності. Враховуючи названі вище складнощі у використанні ІТ вчителями початкової школи, вбачається необхідним створення відповідних педагогічних умов професійного розвитку педагогів у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти. Саме тому, виникає потреба у консультативній підтримці та супервізії учителів початкової школи щодо використання засобів ІТ в освітньому процесі, яка може реалізуватись за допомогою методистів/консультантів Центрів професійного розвитку педагогічних працівників та відповідних педагогічних умов, а саме:

- створення інформаційного поля для професійного розвитку учителів початкової школи із застосуванням ІТ;
- спрямованість освітнього процесу на формування мотиваційної готовності вчителя початкової школи до застосування інноваційних педагогічних технологій;
- організація освітнього процесу за різними формами, зокрема з використанням технологій дистанційного навчання;
- розвиток позитивної рефлексії щодо застосування ІТ на практиці;
- проведення супервізії;
- забезпечення діяльнісного та компетентнісного підходів до професійного розвитку вчителів початкової школи з використанням ІТ у системі методичної роботи ЗЗСО, які полягають у застосуванні форм і методів практичного спрямування;
- планування та організація індивідуальної траєкторії професійного розвитку учителів

початкової школи у системі методичної роботи ЗЗСО з використанням ІТ;

- координація діяльності професійної спільноти учителів початкової школи ЗЗСО.

Дотримання окреслених умов дасть можливість забезпечити єдині вимоги до рівня професійного розвитку учителів початкової школи.

Таким чином, у процесі реформування початкової школи України слід зорієнтувати вчителя не лише на набутий раніше досвід, а й на перспективу. Це дозволить належним чином підготувати учителя початкової школи до застосування ІТ для прогнозування, моделювання та проектування в професійній діяльності.

Однак, окрім позитивних впливів використання ІТ, слід зазначити, що здобувачі освіти дуже часто стають жертвами онлайн загроз, впливу Інтернет-шахраїв, насильства, кримінальних осіб тощо.

Нами було здійснено експериментальне дослідження (анкетування), за яким 9% учителів початкової школи, котрі брали участь в опитуванні, зізнались, що ставали жертвами віртуальних шахраїв, які діють в Інтернеті.

Відповідно, сучасний віртуальний простір ними було оцінено таким чином:

- 26,7% – позитивний засіб впливу на свідомість учнів;
- 53,3% – негативний засіб впливу;
- 20,0% – небезпечний для учнів початкової школи.

Зазначене спонукає до потреби здійснення вчителями початкової школи профілактичної роботи зі здобувачами освіти задля запобігання розвитку в них агресивності, асоціальності та інших негативів, джерелами яких часто виступають засоби масової інформації, зокрема Інтернет.

Отже, узагальнюючи, можна виокремити авторське бачення основних напрямків використання інформаційних технологій в умовах реформування початкової освіти України:

1. Цифрова компетентність як ключовий пріоритет – неперервність формування цієї якості в учителів початкової школи та здобувачів освіти у спільній діяльності; розроблення веб-баз для допомоги вчителю початкової школи.

2. Інноваційний зміст та нові методики навчання – розроблення методичних веб-бібліотек та надання вчителям початкової школи вільного доступу до них.

3. Можливість забезпечення індивідуальної траєкторії професійного розвитку – створення веб-ресурсів, де вчитель початкової школи зможе отримувати у вільному доступі консультацію методистів/консультантів центрів професійного розвитку педагогічних працівників та, за необхідності, пройти навчання у форматі вебінарів.

4. Можливість для учителя початкової школи професійно навчатися та розвиватися вдома – створення та запровадження адаптивних е-платформ для такої форми навчання.

5. Оновлена система контролю якості освіти – розроблення веб-інструментарію з вільним доступом вчителів початкової школи для контролю

та оцінювання успіхів здобувачів освіти.

6. Оновлена система мотивації для вчителів початкової школи – організація конкурсів, впровадження заохочувальних заходів, застосування матеріальних винагород, які залежать від рівня цифрових компетентностей.

7. Профілактика та захист здобувачів освіти від ІТ-злочинів, впливу ІТ на здоров'я людини – створення відповідних електронних освітніх ресурсів, бесіди, перегляд тематичних відео тощо.

8. Педагогічна діагностика професійного розвитку вчителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у розробленні методичних рекомендацій щодо впровадження технології професійного розвитку учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів ЗСО, важливим аспектом яких буде використання ІТ як засобу професійного розвитку педагогів у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти.

References

1. L. A. Kartashova, N. V. Bakhmat. Professional and pedagogical education of the primary school teachers: the European Union countries experience. Modern achievements of science and education XIII International Conference (Israel, Netanya, September 17–24, 2017), pp. 106–110. http://lib.khnu.km.ua/konfer_HNU/2017/such_dos.pdf Accessed 16 Sep. 2020.
2. Т. М. Баїра. Компетентнісні підходи в початковій освіті: теоретичні засади. Початкова школа. 8. pp. 46–51, (2010).
3. V. Yu. Bykov. Vidkryte navchalne seredovyshe ta suchasni merezhni instrumenty system vidkrytoi osvity. Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia: [zb. nauk. pr.] / za red.: V. Yu. Bykova, Yu. O. Zhuka ; In-t zasobiv navchannia APN Ukrainy. K.: Atika, 272 p., (2005).
4. Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity. <https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>. Accessed 16 Sep. 2020.
5. L.A. Kartashova. Yedyni vidkryti merezhevi resurs: mozhlyvosti dlia orhanizatsii ta pidtrymky navchannia. Avtomatyzatsiia ta kompiuterno-intehrovani tekhnologii u vyrobnytstvi ta osviti: stan, dosiahnennia, perspektyvy rozvytku. Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii. Cherkasy. P. 274, (2015).
6. M.O. Kyrychenko. Formuvannia ideologii informatsiinoho suspilstva v umovakh hlobalnoi informatyzatsii: tendentsii, paradyhmy, perspektyvy rozvytku: [Monohrafiia] / Mykola Kyrychenko; Min-vo osvity i nauky Ukrainy, Universytet menedzhmentu osvity NAPN Ukrainy. Kharkiv: Vyd-vo PP "Tekhnolohichniy Tsentr", 320 p., (2017).
7. Nova ukrainska shkola. <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>. Accessed 15 Sep. 2020.